

Bugete fără secrete

Date. Analize. Politici

Buletin SEPTEMBRIE 2017

www.viitorul.org
www.localbudgets.viitorul.org
www.localtransparency.viitorul.org

E timpul pentru transparență!

Creșterea eficienței statului și a economiei Moldovei depinde foarte mult de posibilitățile și interesul cetățenilor de a urmări activitatea autorităților publice și cheltuirea banilor publici. Acesta este unul din motivele pentru care monitorizarea respectării prevederilor legislative trezește un interes actual deosebit din partea societății civile.

De exemplu, analizând informația despre bugetele locale și executarea lor, disponibilă pe paginile web ale primăriilor, devine clar că această informație nu este prezentată într-un format accesibil și ușor de înțeles de cetățeanul obișnuit, fără a menționa posibilitatea de utilizare a acestor date. În acest sens, autoritățile locale trebuie să publice în mod deschis veniturile și cheltuielile executate.

Reprezentanții societății civile au solicitat de la autoritățile publice informații publice veridice și accesibile. Acum este rândul autorităților să devină deschise și să răspundă la această solicitare.

Liliana Agarцова,
expert în finanțe publice și politici fiscale

INTEGRITATE: Declarațiile de avere ale aleșilor locali, la vedere sau ba?

02

ACHIZIȚII PUBLICE: Grădinița și gimnaziul din satul Petrunca, aprovizionate cu pâine de la firma primarului

05

STUDIU: Consiliile raionale din Moldova continuă să „ascundă” achizițiile publice

07

OPINIE: E timpul pentru o administrație transparentă în Moldova!

10

REFORMĂ: Salarizarea în sectorul bugetar: sistem centralizat sau descentralizat?

13

BUGET CIVIL: Cum va cheltui Primăria Chișinău un milion de lei

15

INTEGRITATE

Declarațiile de avere ale aleșilor locali, la vedere sau ba?

Declarația de avere și interese personale este un act public și reprezintă un act personal și irevocabil depus sub formă de document electronic pe propria răspundere. Astfel, declarația se depune anual, până în data de 31 martie, indicându-se veniturile obținute de demnitari împreună cu membrii de familie în anul fiscal precedent, de asemenea bunurile deținute și interesele personale.

Cadrul legal al Republicii Moldova a parcurs o cale lungă și anevoioasă pentru a crea un sistem național de integritate, transparență și responsabilitate a administrației publice. Legislația a fost amendată în ultimii doi ani, fiind adaptată după așa-numitul „pachet de integritate”, care cuprinde legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr.132 din 17.06.16, legea privind declararea averii și a intereselor personale nr.133 din 17.06.16, legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.134 din 17.06.16, ulterior și legii integrității nr.82 din 25.05.17.

Climatul de integritate instituțională se cultivă prin realizarea unui șir de măsuri, printre care respectarea regimului juridic al declarării averii și a intereselor personale. Această măsură are scopul de a preveni îmbogățirea nejustificată și ilicită a persoanelor publice, evitarea conflictelor de interese în activitatea lor și responsabilizarea pentru aceste fapte. Potrivit normelor legale, funcționarii publici și persoanele cu funcții de demnitate publică sunt obligate să depună declarația de avere și interese personale (în conformitate cu legea anterioară nr.1264/2002 erau declarațiile cu privire la venituri și proprietate), în termenul și în modul prevăzute de legislația specială, a) în momentul angajării, numirii sau validării mandatului; b) anual; c) la încetarea mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu.

CADRUL LEGISLATIV CREEAZĂ CONFUZIE ÎN PUBLICAREA DECLARAȚIILOR DE AVERE

În ce privește autoritățile administrației publice locale de nivelul I, primarii, viceprimarii și funcționarii publici sunt obligați să depună declarația în formă electronică (cu

DECLARAȚIE CU PRIVIRE LA VENITURI ȘI PROPRIETATE

Subsemnatul/Subsemnata, Casian Valentina (numele, prenumele, numărul de identificare)

deținând funcția de primar în cadrul Primăriei OR. Strășeni din data de 28 iunie 2015 ales/numit prin Hot. Judecătorei Strășeni din 28.06.2015, declar (tipul și numărul actului)

pe proprie răspundere că împreună cu soția/soțul _____ (numele, prenumele, numărul de identificare)

_____

copiii minori _____ (numele, prenumele, anul nașterii, numărul de identificare)

_____

și persoanele aflate la întreținerea mea _____ (numele, prenumele, anul nașterii, numărul de identificare)

_____

am următoarele venituri realizate începând cu 01.01.2015 și pînă la 31.12.2015 și următoarele proprietăți deținute la momentul declarării:

I. VENITURI

Notă: Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/obiectul generator de venit	Venitul încasat
1. Venitul obținut la locul de muncă de bază			
1.1. Titular			
Casian Val-na	Primărie	salariul	14249.80
1.2. Soț/soție			
	ART-Club SRL	salariul	6275,00
	SC Din-Selbet* SRL	salariul	10400
1.4. Persoane aflate la întreținere			
...			

semnătură electronică) prin intermediul serviciului electronic disponibil pe pagina web oficială a Autorității Naționale de Integritate (ANI), după un model prestabilit în lege. Declarația este un act public, cu excepția datelor conținute în declarații ce constituie informații cu acces limitat, prevăzute expres în lege. Autoritatea Națională de Integritate publică declarațiile recepționate pe pagina sa web oficială (www.ani.md) în termen de 30 de zile de la expirarea termenelor de depunere a declarațiilor, asigurând accesul permanent la acestea.

Spre regret, în prezent, nu toate declarațiile sunt publicate pe portalul declarațiilor www.declaratii.cni.md, iar cele publicate sunt dificil de

găsit din cauza nefuncționalității motorului web de căutare. În mod special, aceste remarci se referă la identificarea declarațiilor primarilor, viceprimarilor și funcționarilor la nivel local. În rezultat, se limitează dreptul cetățenilor de a accesa și vedea averea și interesele personale declarate de acești aleși locali.

Rapoartele de transparență locală prevăd drept recomandare necesitatea existenței și utilizării paginilor web ca instrumente eficiente de diseminare a informațiilor publice și sporirea nivelului de transparență a activității autorităților publice. În acest sens, conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova privind paginile oficiale ale autorităților admi-

COMISIA
NAȚIONALĂ
DE INTEGRITATE

LINIA FIERBINTE
(022) 820-601

„Nu există reușită decît pornind de la adevăr.”
Charles de Gaulle

Căutare declarații de avere și interese

Nume și prenume
Valentina Casian

Tip declarație *
Declarație de venit

Din anul *
2015

Pînă în anul *
2017

Organizație
Scrieți orice organizație

Departament
Scrieți orice departament al organizației

Regiune
Straseni

Localitate
or. Straseni

Funcție
Primar

Cautare

Se afișează 1 rezultat.

Nume și prenume	Localitate	Organizația	Funcția	Perioada depunerii	Declarație
Casian Valentina	or. Straseni	Aparatul presedintelui raionului (Primaria)	Primar	2015	

primarului sunt publicate pe pagini web ale orașelor Cahul, Strășeni și Cimișlia. Nici pe o pagină web nu sunt publicate toate aceste declarații.

În contextul dat, este necesar ca administrațiile publice locale să publice pe paginile web copia scanată a declarațiilor primarului, viceprimarilor și funcționarilor publici, depuse la Agenția Națională de Integritate (cu respectarea tuturor excepțiilor prevăzute de lege), fie indicarea linkurilor web de pe portalul www.declaratii.cni.md cu declarațiile respective.

Publicarea acestor informații pe web va asigura integritatea administrației publice, evitarea conflictelor de interese, a unor situații existente sau posibile de incompatibilități. Iar orice cetățean va putea monitoriza și în caz de necesitate, va sesiza conducerea entității publice, fie Autoritatea Națională de Integritate.

*Viorel Pârvan,
jurist la IDIS „Viitorul”*

nistrației publice în rețeaua Internet nr.188 din 03.04.2012, pe pagina-web oficială a autorității administrației publice va fi publicată un șir de informații publice utile și necesare cetățenilor. Referitor la declarații, HG nr.188/2012 prevedea anterior publicarea acestora pe paginile web ale autorităților administrației publice. Însă, prin Hotărârea Guvernului nr.942 din 29.07.16, intrată în vigoare la data de 5 august 2016, această normă a fost exclusă.

În consecință, a fost creată o situație confuză. Pe de o parte, nu mai este obligatoriu să fie publicate pe pagina oficială a administrației locale, iar pe de altă parte, aceste declarații nu pot fi găsite și accesate pe portalul specializat al ANI - www.declaratii.cni.md.

DOAR TREI ORAȘE DIN MOLDOVA PUBLICĂ PARȚIAL DECLARAȚIILE DE AVERE ȘI INTERES ALE PRIMARULUI

Potrivit raportului de monitorizare „Transparența în guvernarea locală: între progres și involuție”, lan-

sat de IDIS „Viitorul” în luna iunie, 57 de autorități publice locale din cele 60 monitorizate nu au adus la cunoștința cetățenilor declarațiile cu privire la venituri și proprietate ale primarului, viceprimarilor și funcționarilor publici. Parțial, declarațiile cu privire la venituri și proprietate ale

Buletinul informativ este elaborat în cadrul inițiativei „Localități transparente, competitive și sustenabile financiar”, implementată de IDIS „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO). Inițiativa este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovacie (SlovakAid) și Ambasada SUA în Republica Moldova. Inițiativa are ca scop creșterea transparenței, a responsabilității financiare și competitivitatea autorităților locale din Republica Moldova.

Contracte de achiziții publice câștigate de firma „Iunalis-Agro” SRL
fondată de **Iurie Nastas, primarul din Petrunea**

**DIRECȚIA GENERALĂ
ÎNVĂȚĂMÂNT TINERET ȘI
SPORT GLODENI**

835 247
lei

**SPITALUL RAIONAL
GLODENI**

152 970
lei

**CONSILIUL RAIONAL
GLODENI**

66 069
lei

PRIMĂRIA PETRUNEA

64 779
lei

PRIMĂRIA CIUCIULEA

45 482
lei

PRIMĂRIA IABLOANA

36 620
lei

PRIMĂRIA HIJDIENI

13 636
lei

1 216 803
lei

Sursa: Agenția Achiziții Publice

INTERESE

Grădinița și gimnaziul din satul Petrunea, aprovizionate cu pâine de la firma primarului

Firma fondată de Iurie Nastas, primarul satului Petrunea din raionul Glodeni, aprovizionează cu pâine de mai mulți ani grădinița din localitate, dar și alte instituții publice din raion. În cinci ani, firma primarului a câștigat 18 contracte de achiziții publice, cu valoarea totală de peste un milion 200 de mii de lei. Alesul local spune că atât timp cât pâinea este ieftină și calitativă, nu se poate lua în considerare un eventual conflict de interese.

PRIMARUL DIN PETRUTINEA: „CEA MAI BUNĂ PÂINE DIN RAION”

Alesul local este fondatorul firmei „lunalis-Agro” SRL, care este fapt o brutărie destul de cunoscută în raionul Glodeni. În prezent, afacerea este administrată de soția primarului, Lidia Nastas.

De când Lurie Nastas este în funcția de primar, această firmă a câștigat o licitație de achiziții publice pentru aprovizionarea grădiniței din sat cu produse de panificație. Este vorba despre un contract de peste 21 de mii de lei, semnat în luna aprilie a anului trecut. Alesul local nu vede un eventual conflict de interese în faptul că acel contract a fost semnat de el ca primar și de soția sa ca prestatoare de servicii.

El susține că atât timp cât produsele de panificație sunt de calitate, nu pot exista interdicții ca brutăria să participe la concursuri publice organizate de primăria Petrutinea. „Noi îndestulăm grădinița din localitate. Dar de ce să fie un conflict de interese? Nu m-am gândit la chestia asta. Noi în sat nu avem un alt agent economic care să se ocupe cu pâinea. Noi aprovizionăm grădinița și mai înainte și nu de când eu sunt primar. Noi nu avem nici un interes să ne îmbogățim. Dăm pâine ieftină, cea mai bună din raion. Am câștigat mai multe licitații în Glodeni”, a menționat primarul.

Se pare că Lurie Nastas nu înțelege ce presupune un conflict de interese, deoarece acesta a explicat că nu a avut nici un conflict cu alți agenți economici. „D-voastră îmi spuneți de un conflict, dar eu nu am avut nici unul cu alți agenți economici. Dacă participau la concurs și alte firme, atunci mai înțelegeam că s-ar putea să apară un conflict, dar așa... Înțeleg când sunt vreo șapte agenți economici și

eu ca primar aș fi ales firma noastră. Atunci înțelegeam că l-am dat într-o parte pe cineva. Dar vă asigur că nu a fost și nici nu este un conflict”, a adăugat primarul.

Pe de altă parte, Adela Griuc, șefa Direcției control interese personale din cadrul Autorității Naționale de Integritate (ANI), îl contrazice pe primar și afirmă că aici ar putea fi vorba despre un conflict de interese consumat. Ea a precizat pentru Moldova Curată că deși ANI acum nu examinează aceste abateri, din cauza reformării instituției, totuși sesizările sunt colectate pentru a fi examinate atunci când ANI va deveni funcțională.

PRIMARUL AR PUTEA SĂ-ȘI PIARDĂ MANDATUL

Menționăm că potrivit noii legi privind declararea averii și a intereselor personale, contractele de achiziții semnate în conflict de interese ar putea fi anulate, iar primarul riscă să își piardă mandatul dacă ANI va stabili încălcarea de către Lurie Nastas a regimului conflictului de interese. Noua lege intrată în vigoare anul tre-

cut stabilește că „fapta subiectului declarării în privința căruia s-a constatat că acesta a soluționat o cerere/un demers, a emis/adoptat un act administrativ, a încheiat, direct sau prin intermediul unei persoane terțe, un act juridic, a luat o decizie sau a participat la luarea unei decizii cu încălcarea dispozițiilor legale privind conflictul de interese constituie temei pentru încetarea mandatului...”.

FIRMA PRIMARULUI ȘI BANII PUBLICI

Pe lângă contractul cu primăria Petrutinea, firma „lunalis-Agro” SRL a câștigat în raionul Glodeni alte 17 contracte de achiziții publice în perioada anilor 2012-2016, în valoare de peste un 1 216 803 de lei. Alesul local a avut același argument: contracte sunt multe, deoarece pâinea este de calitate foarte bună. Acesta a precizat că brutăria familiei aprovizionează cu pâine și gimnaziul din Petrutinea, doar că de această dată Direcția raională de învățământ a fost cea care a organizat concursurile de achiziții.

Lilia Zaharia,

portalul www.moldovacurata.md

Contract de achiziție	29.04.2016	LP	+ P Ciuciulea Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	45.482,00
Contract de achiziție	27.04.2016	COP	+ P Petrutinea Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	21.440,10
Alt acord	20.04.2016	Modificare DS LP	+ Directia Generala Invatamint Tineret si Sport Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	0,00
Contract de achiziție	09.03.2016	COP	+ P Iabloana Glodeni	IUNALIS-AGRO	produse alimentare	36.620,00
Contract de achiziție	22.12.2015	LP	+ Directia Generala Invatamint Tineret si Sport Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	115.649,31
Contract de achiziție	19.10.2015	COP	+ P Hîjdieni Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	13.636,95
Contract de achiziție	07.09.2015	LP	+ Directia Generala Invatamint Tineret si Sport Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	115.946,96
Acord aditional de micorare/rezeliere	15.07.2015	Modificare DS LP	+ Directia Generala Invatamint Tineret si Sport Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	-55.242,33
Contract de achiziție	20.07.2015	LP	+ P Petrutinea Glodeni	lunalis-Agro SRL	produse alimentare	11.063,00
Acord de prelungirea termenului	08.06.2015	Modificare DS LP	+ Directia Generala	IUNALIS-AGRO	produse alimentare	0,00

CPV

Data documentului

Data de început

Eg. 06.2017

Data de sfârșit

Eg. 06.2017

Raion

Tipul Contractului

- Acord adițional
- Acord adițional de majorare
- Acord adițional de micșorare/reziliere
- Acord de prelungirea termenului
- Acord de reziliere
- Alt acord
- Alte
- Anulat de AAP
- Anulat de AC

STUDIU

Consiliile raionale din Moldova continuă să „ascundă” achizițiile publice

Autoritățile locale reprezintă o verigă importantă a procesului decizional național, fiind mai aproape de cetățeni și cunoscându-le mai bine necesitățile. Transparența procesului decizional la nivel local și accesul la informație cu caracter oficial este un aspect necesar în asigurarea eficienței procesului de elaborare a deciziilor, a legalității și legitimității autorităților implicate. Constatările aparțin experților de la asociația „Promo-LEX”, care au monitorizat transparența autorităților de nivelul II și a UTA Găgăuzia.

DOAR 38% DIN CETĂȚENI PARTICIPĂ LA CONSULTĂRILE PUBLICE

Cetățenii din raioanele țării cunosc în proporție de 58,10% despre organizarea de către autoritățile raionale a consultărilor publice, însă participă în număr de 38,10%. Gradul de implicare a cetățenilor în consultări publice conform percepției funcționarilor raionali, a fost „ne semnificativ” și „relativ”, în proporție de 97,14%. În opinia lor, motivele neimplicării a cetățenilor sunt: apatia, pasivitatea și lipsa dorinței de implicare din partea cetățenilor; interesul prioritar față de problemele localității; lipsa de informare.

Comunicarea cu cetățenii activi care se implică în influențarea procesului decizional este una foarte importantă pentru aprecierea gradului de transparență a activității autorităților publice locale. În acest sens, cele mai utilizate canale de comunicare sunt platformele online. Din totalul de 35 de funcționari intervievați, ca surse principale de transmitere a informației, 34 au menționat pagina web, iar 23 rețelele sociale. De cealaltă parte, din cele 105

de cetățeni intervievați, 89 au folosit pagina web drept sursă de informare, iar 30 – rețelele sociale.

RAIONUL EDINEȚ ȘI MUNICIPIUL BĂLȚI, FRUNTAȘE LA CAPITOLUL TRANSPARENȚĂ DECIZIONALĂ

În ceea ce privește gradul de conformitate a conținutului paginilor web ale consiliilor raionale la capitolul

transparență, din totalul de 35 de APL – 25 (71,43%) au publicat proiecte de decizii și materialele aferente, iar 20 (57,14%) au indicat pe pagina online persoana responsabilă de organizarea procesului decizional, cu publicarea datelor de contact ale acesteia. De cealaltă parte, doar trei autorități locale de nivelul II au publicat anunțurile de inițiere a elaborării proiectelor de

decizii și au plasat pe site-ul oficial sinteza recomandărilor parvenite în rezultatul consultării publice.

La capitolul transparență decizională, cele mai bune rezultate în urma monitorizării gradului de conformitate a conținutului paginilor web ale APL cu prevederile legale în domeniu sunt înregistrate de autoritățile din Edineț și Bălți, se arată în raportul „Promo-Lex”.

Obiectul achizițiilor APL

Obiectul achiziției	Numărul de contracte	Suma contractelor	% din suma totală a achizițiilor
Autoturisme	16 (19 unități)	4.701.455,00	5%
Bunuri și servicii	62	19.059.953,71	18%
Lucrări reparații drumuri	13	22.446.981,29	22%
Lucrări reparații/construcție clădiri/bunuri	54	45.002.431,38	43%
Produse petroliere	44	12.898.125,96	12%
Total	189	104.108.947,34	100%

Contracte încheiate de APL, în semestrul I 2017

Tip contract	Cerere a ofertelor de prețuri	Licitație publică	Total	Suma contractelor
Altele	2		2	0,00
Contract de achiziție	21	7	28	4.256.267,18
De bază	62	97	159	99.852.680,16
Grand Total	85	104	189	104.108.947,34

CV-URILE CONDUCĂTORILOR DE RAIONE ȘI MUNICIPII, PUBLICATE DOAR DE O PARTE DE AUTORITĂȚI

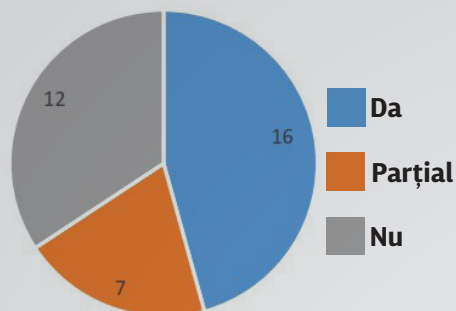
În ce privește publicarea pe pagina web a autorităților raionale a etapelor procesului bugetar, doar în cazul a 25 de autorități au fost publicate bugetele aprobate, în timp de proiectele de buget au fost plasate de 14 autorități din cele 35 de autorități monitorizate. Totodată, 21 de autorități, adică majoritatea, au făcut public Raportul de executare a bugetului

Obiectul achizițiilor publice ale APL (repartizare pe UAT)

Regiune	APL	Autoturisme		Bunuri și servicii		Lucrări reparații drumuri		Lucrări reparații/construcție clădiri/bunuri		Produse petroliere		Total contracte	Total suma
		Cont. facte	Suma totală	Cont. facte	Suma totală	Cont. facte	Suma totală	Cont. facte	Suma totală	Cont. facte	Suma totală		
Nord, oficiul regional Edineț	Briceni					2	7.639.331,87	1	676.803,66	1	220.497,12	4	8.536.632,65
	Dondușeni								1	138.012,74	1	138.012,74	
	Drochia								1	201.804,00	1	201.804,00	
	Edineț	1	530.000,00	1	200.000,00							2	730.000,00
Nord-Est, oficiul regional Bălți	Ocnita			1	257.575,00			2	524.256,25	1	190.540,00	4	972.371,25
	Fălești			1	199.955,00				1	384.915,00	2	584.870,00	
	Florești	1	355.800,00						1	201.890,00	2	557.690,00	
	Rezina					2	2.039.147,01	3	2.831.376,19	1	273.415,00	6	5.143.938,20
	Sîngerei	1	238.995,00									1	238.995,00
	Șoldănești					1	199.627,76			1	209.567,48	2	409.195,24
Centru-Sud-Est, oficiul regional Chișinău	Telenesti	1 (2 un.)	520.000,00									1	520.000,00
	Anenii Noi	1 (3 un.)	480.600,00					1	146.388,05			2	626.988,05
	Căușeni			1	200.001,70			1	501.484,18	1	206.844,00	3	908.329,88
	Chișinău	8 (8 un.)	1.513.600,00	42	11.301.531,20			27	30.979.254,11	4	7.504.513,14	81	51.298.898,45
	Criuleni			1	332.388,00	1	3.282.916,93					2	3.615.304,93
Centru-Sud-Vest, oficiul regional Călărași	Dubăsari			4	903.490,00			2	648.017,00	1	306.864,00	7	1.858.371,00
	Ștefan Vodă	1	374.000,00	1	150.000,00			1	580.691,51			3	1.104.691,51
	Călărași					1	349.891,74			1	180.180,00	2	530.071,74
	Hincești							2	1.313.414,56			2	1.313.414,56
	Ialoveni			1	1.107.561,16					5	495.140,00	6	1.602.701,16
Sud, oficiul regional Conrat	Nisporeni	1	329.900,00			1	572.378,00			1	95.295,00	3	997.573,00
	Strășeni			6	4.056.276,65	1	489.920,70	8	3.003.336,67	4	472.061,10	19	8.021.595,12
	Ungheni								1	283.656,00	1	283.656,00	
	Basarabasca					1	1.618.456,00			1	113.594,00	2	1.732.050,00
	Cahul							5	2.689.728,24	1	352.560,00	6	3.042.288,24
Sud, oficiul regional Conrat	Cimișlia			2	150.000,00	1	3.656.724,98	1	1.107.680,96	16	1.066.777,38	20	5.981.183,32
	Leova					2	2.598.586,30					2	2.598.586,30
	Taraclia			1	201.175,00							2	559.735,00
	Total	16 (19 un.)	4.701.455,00	62	19.059.953,71	13	22.446.981,29	54	45.002.431,38	44	12.898.125,96	189	104.108.947,34

Publicarea CV de către conducerea APL II

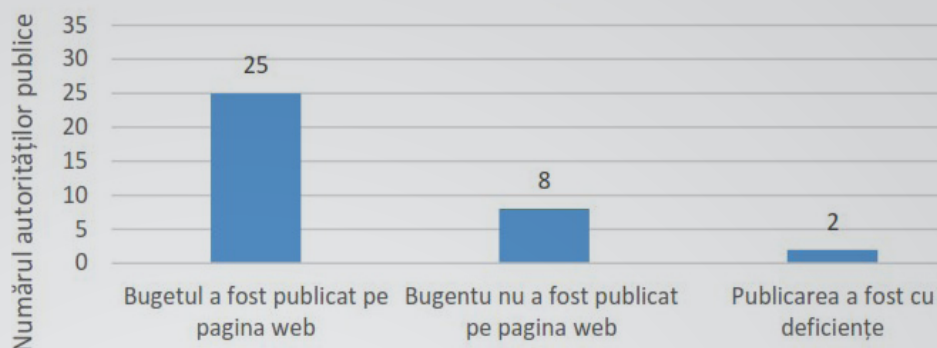
raional. Autoritățile raionale care au respectat transparența bugetară, publicând pe pagina web informația despre toate etapele procesului decizional sunt, conform raportului „Promo-Lex”: Criuleni, Dondușeni, Drochia, Dubăsari, Fălești, Glodeni, Soroca, Strășeni, Ștefan Vodă și Bălți.

De asemenea, potrivit monitorilor, în cazul a 16 APL din 35 pe paginile web sunt publicate CV-urile aleșilor locali: ai președinților și vicepreședinților de raion; a primarilor și viceprimarilor (mun. Bălți și Chișinău); Guvernatorului și președintelui Adunării Populare al UTAG. În 12 cazuri, pe pagina web a autorității nu este plasat niciun document de acest gen.

65% DIN ACHIZIȚIILE PUBLICE ESTE DESTINATĂ REPARAȚIEI DRUMURILOR ȘI A CLĂDIRILOR

Raportul de monitorizare a transparenței activității autorităților raionale și a celor din Găgăuzia mai constată că consiliile raionale asigură un nivel scăzut de transparență al procesului de achiziții publice. Chiar dacă legislația conține prevederi în acest sens, publicitatea procesului de achiziții pe paginile web ale autorităților publice pentru ianuarie – iunie 2017 s-a rezumat la: publicarea planurilor de achiziție de către 42,86% din APL (15 din 35),

Publicarea bugetului adoptat pe pagina web a autorității

a anunțurilor de intenție de către 42,86% (15 din 35 APL) și a contractelor atribuite de către 34,29% (12 din 35 APL).

De asemenea, „Promo-Lex” a utilizat sistemul informațional „Registru de stat al achizițiilor publice” al Agenției Achiziții Publice. Prin urmare, 65% din suma totală a achizițiilor autorităților locale de nivelul II este destinată reparației drumurilor și clădirilor, iar 12% - pentru achiziționarea produselor petroliere. Concomitent, 5% din suma achizițiilor sunt pentru procurare de autoturisme, însă prețul de achiziție per unitate este diferit: de la 239 mii lei (raionul Sângerei) până la 530 mii lei (raionul Edineț).

Totodată, asociația „Promo-Lex” constată un grad înalt de atribuire a contractelor de achiziție în baza unui număr foarte mic de oferte participante la concurs. Astfel, 19% din contractele de achiziție (cu o valoare totală de 13,8 mln. lei) rezultate în urma desfășurării licitațiilor deschise/cererii ofertelor de prețuri, au fost semnate de Consiliile raionale și municipale în baza unei singure oferte participante la concurs. Obiectul achizițiilor acestor contracte au fost produse petroliere, reparația drumurilor, autoturisme și alte bunuri și servicii.

Primul Raport de monitorizare a transparenței activității APL de nivelul II și UTAG din Moldova a fost elaborat de către echipa asociației „Promo-Lex” în baza analizei formularelor de raportare completate de monitori în perioada 01 ianuarie – 30 iunie 2017, și anume: 35 de formulare de monitorizare generală; 121 formulare de monitorizare a ședințelor autorităților reprezentative și deliberative; 35 formulare de interviu a reprezentanților APL și 105 formulare de interviu a părți interesate.

Ana-Maria Veverița

OPINIE

E timpul pentru o administrație transparentă în Moldova!

Transparența guvernării reprezintă un mijloc puternic de prevenire a corupției, iar accesul la informații publice reale și veridice ar crește eficiența administrației și menținerea integrității acestora prin reducerea riscului corupției. Astfel, deși asigurarea transparenței deciziilor publice luate de autoritățile din țară a fost reglementată acum câteva decenii, monitorizarea respectării prevederilor legislative trezește un interes actual deosebit din partea societății civile.

Accesul la informațiile cu caracter public are capacitatea de a conduce la transparența instituțională, transparența în gestionarea banului public, expunerea corupției și, nu în ultimul rând, la satisfacerea intereselor cetățenilor de a fi informați.

Creșterea eficienței statului și a economiei Moldovei depinde foarte mult de posibilitățile și interesul cetățenilor de a urmări activitatea autorităților publice și cheltuirea banilor publici pentru a evita tranzacțiile corupte și tenebre. Doar astfel societatea civilă poate adopta decizii raționale și face alegeri asumate. În acest context, Convenției ONU împotriva corupției subliniază că „fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsurile necesare pentru a spori transparența administrației sale publice, inclusiv în ceea ce privește organizarea, funcționarea și procesele decizionale”.

PRIMĂRIILE PUBLICĂ BUGETELE LOCALE ÎNTR-UN FORMAT DIFICIL DE ÎNȚELES PENTRU CETĂȚENI

Cât privește transparența deciziilor adoptate la nivel local, trebuie să ne axăm pe informația despre veniturile și cheltuielile bugetare, care ar trebui să fie făcută publică de către autoritățile locale. Analizând informația despre bugetele locale și executarea lor, disponibilă pe paginile web ale primăriilor devine clar că această informație nu este prezentată într-un format accesibil și ușor de înțeles de cetățeanul obișnuit, fără a menționa posibilitatea de utilizare a acestor date.

De multe ori, informația disponibilă pe paginile autorităților locale nu conține date statistice sau indicatori ce pun în evidență dinamica ve-

niturilor și cheltuielilor executate. De asemenea, lipsește informația despre modul de utilizare de către autoritățile locale a mijloacelor bugetare alocate anumitor sectoare. Nu există informații despre facilitățile acordate cetățenilor sau agenților economici, plățile amânate și datoriile față de bugetul local. Transparența și importanța acestor date este extrem de importantă, în special pentru autoritățile publice locale, a căror datorie față de bugetul public național constituie aproape 25%. În același timp, potrivit FISC-ului, la 31 decembrie 2016 datoria contribuabililor față de bugetele locale a însumat 206,7 milioane lei din valoarea totală de 948,5 milioane lei a bugetului public național. Impozitul pe bunurile imobiliare deține o pondere de 49 milioane lei în suma totală datorată bugetelor locale, fiind a doua sursă de venituri locale după impozitul pe venitul persoanelor fizice.

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, din 667 mii de persoane salariate în 2016, doar 0,2% sau 13,3 mii de persoane nu sunt obligate să achite impozitul pe venit deoarece câștigul lor anual este mai mic decât cuantumul scutirii personale. Anul trecut, 195 mii de cetățeni care au obținut venit de la două locuri de muncă și-au depus la FISC declarațiile de venit. Prin urmare, putem presupune că numărul salariaților cu un singur loc de muncă este aproape 472 mii persoane. În bugetul public național au fost transferate în 2016 3,18 miliarde lei sub formă de impozit pe venitul persoanelor fizice, salariul mediu lunar constituind 5 084 lei.

13:31

70%

Calculator Salariu Moldova

Salariu brut

Introduceți salariul în MDL aici

Rezultat

Salariu net	0.00
Salariu brut	0.00
Salariu complet	0.00

Scutirea lunară	885.00
-----------------	--------

Rețineri angajat

Asigurare medicală (4.5%)	0.00
Fond pensii (6%)	0.00
Impozit pe venit	0.00
Total	0.00

Rețineri angajator

Asigurare medicală (4.5%)	0.00
---------------------------	------

Iar gradul de informare al cetățenilor despre facilitățile acordate, evaluarea și analiza acestor facilități constituie o modalitate obiectivă de adoptare, prelungire sau anulare a facilităților sub supravegherea societății civile și cu acordul acesteia.

UN SALARIAT ACHITĂ ANUAL APROAPE CINCI MII DE LEI PENTRU IMPOZITUL PE VENIT

Obligația constituțională a fiecărui cetățean de a participa la formarea mijloacelor financiare ale țării se traduce prin declararea obligatorie a veniturilor proprii și achitarea impozitelor. Iar autoritățile locale sunt interesate în acest sens ca cetățenii să-și declare averea și interesele personale, să achite impozitul pe venit și impozitul pe bunurile imobiliare, să-și onoreze obligațiile în termenele stabilite și în volum deplin.

Deși 15 ani în urmă a fost introdusă în legislație obligația funcționarilor

publici și a persoanelor cu funcții de demnitate publică de a-și declara veniturile, societatea civilă așa și nu a obținut acces deplin la aceste informații, deși este interesată ca orice obiect aflat în posesia persoanelor de răspundere să fie supus impozitării, deoarece aceste impozite reprezintă o sursă de venit la bugetele locale. O astfel de atitudine față de respectarea legii ajunge din păcate o anti-motivație pentru ceilalți cetățeni de a achita benevol impozitele.

Analizând datele publicate de BNS și FISC, un salariat a achitat în mediu 4 768 lei pe an în calitate de impozit pe venit. Rata efectivă a impozitului pe venit a constituit 7,9%, în timp ce rata minimă a impozitului pe venit este egală cu 7%, iar cea maximă – cu 18%. În mod obiectiv, rata nu trebuie să fie mai mică de 12-13%, iar suma impozitului pe venit trebuie să fie mai mare de 4, 5 miliarde de lei. Calcule-

le relevă, pe de o parte că veniturile sunt ascunse și salariile - achitate în plic, iar pe de altă parte, că numărul real al salariaților este exagerat, deoarece printre ei sunt incluse persoane care nu sunt remunerate pentru că fie se află în concediu fără plată sau fie în cel de maternitate sau de îngrijire a copilului.

De asemenea, autoritățile publice locale nu publică informația despre numărul contribuabililor și a persoanelor care sunt obligate să-și declare veniturile și averea.

Reprezentanții societății civile au solicitat de la autoritățile publice informații publice veridice și accesibile. Acum este rândul autorităților să devină deschise și să răspundă la această solicitare.

Liliana Agarcova,
expert în finanțe publice
și politici fiscale

REFORMĂ

Salarizarea în sectorul bugetar: sistem centralizat sau descentralizat?

Republica Moldova se confruntă cu o lipsă acută de specialiști în sectorul bugetar, iar situația este și mai acută la nivel local. Tinerii specialiști nu se prea rețin în administrația publică, din cauza salariului dezolant și mult sub așteptări. Tocmai de aceea, funcțiile în administrația locală au devenit neatrăgătoare, constatându-se un deficit cronic de cadre.

Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) a examinat Conceptul privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar (redacția aprilie 2017) și atrage atenția la faptul că documentul, deși este binevenit, nu ține cont de aranjamentele constituționale, internaționale și legale privind modul de organizarea a administrației publice, inclusiv autoritățile administrative autonome, care și formează „greul” sectorului bugetar, celelalte instituții fiind mai mici sau derivate de la sistemul administrației publice.

SISTEMUL UNITAR DE SALARIZARE AR CREA IMPEDIMENTE DE A AVEA AUTORITĂȚI AUTONOME EFICIENTE

Ar trebui să luăm în considerație faptul că administrația publică sau organele executive în cadrul statului au două părți componente care sunt organizate și funcționează autonom în condițiile legii: 1) Administrația publică centrală, și 2) Administrația publică locală (APL). Respectiv, salarizarea reprezintă un element al organizării activității și nu poate fi rupt de la aceasta, deoarece creează distorsiuni, de cele mai multe ori negative în activitatea eficientă a unor sau altor entități publice.

Astfel, abordarea „sistemului unitar de salarizare” cu o autoritate autonomă în domeniu ar crea impedimente de a avea autorități publice autonome eficiente și mobile la provocările pieții muncii și noile nevoi ale populației. Nimeni nu pune la îndoială că trebuie să existe un sistem de reglementare unic prin lege a salarizării în sectorul bugetar, dar acesta trebuie să fie axat pe standardele minime în domeniu, care ar asigura protecția persoanelor ce activează în sectorul public și comitent ar permite să existe o „conurență sănătoasă” între entitățile publice.

De asemenea, există riscul să repetăm, deși am evoluat în ceea ce privește procedeele sofisticate, dar și costisitoare de stabilire a sistemului, evaluării performanțelor etc., situațiile din trecut: de a avea un sistem de salarizare greoi, birocratizat care urmărește un singur scop: să fie utilizați cât mai puțini bani publici la remunerare și să fie puse cât mai multe sarcini pe seama personalului. În cele din urmă, am pierdut din profesionalismul și stabilitatea funcționarilor publici și a personalului din sectorul bugetar, iar la nivel local nu pot fi găsiți specialiști datorită exodului populației și a lipsei infrastructurii de servicii necesare.

ÎN SECTORUL PUBLIC AR TREBUI SĂ EXISTE UN SCHIMB FIRESC DE GENERAȚII

Un sistem mixt sau descentralizat prosperă mai mult, iar instituțiile publice pot reacționa oportun la provocările care apar. Iar cetățenii ar beneficia, ca rezultat, de servicii publice calitative.

Respectiv, s-ar impune de a avea un sistem de salarizare descentralizat, cel puțin la nivelul autorităților locale, pentru a fi în sfârșit în „armonie” cu prevederile constituționale și internaționale în domeniu. Sistemul trebuie să fie obiectiv și competitiv, adică să aibă la bază salariul mediu pe economie. În caz contrar, va continua să existe tentația de economisi resursele bugetare, în ultimă instanță în dauna serviciilor populației. Sistemul de salarizare trebuie să fie și puțin costisitor, adică cheltuielile administrative pentru crearea și menținerea lui să fie minimale, mai ales într-o țară mică ca a noastră, cu puține resurse.

De asemenea, în instituțiile din sectorul public se impune să fie asigurat un schimb firesc de generații. Acest lucru presupune schimb de experiență,

Cel mai mic salariu total lunar calculat în sectorul bugetar constituie 1 200 MDL, ceea ce reprezintă o diferență de 33% față de minimul de existență, 50% față de salariul minim în sectorul real și de 78% față de salariul mediu pe economie. Cel mai mare salariu total lunar calculat în sectorul bugetar constituie în jur de 27 000 MDL (judecător). Sectorul bugetar cuprinde în jur de 185 000 de angajați (200 000 posturi), unde circa 120 000 sunt salariați în baza Rețelei Tarifare Unice. Peste 100 000 de angajați (55%) din sectorul bugetar au salarii totale cuprinse între 1 200 MDL și 2 380 MDL, dintre care circa 45 000 angajați (24%) au salarii totale mai mici decât minimul de existență.

Conceptul privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, mai 2017

care nu poate fi obținut altfel. Și dimpotrivă, aruncarea în cadrul politicilor de cadre și salarizare în „extreme” va duce la faptul că persoanele de vârstă medie sau în etate, nu sunt dornice să împărtășească cea mai bună experiență datorită statutului instabil. Ca rezultat, autoritățile și instituțiile publice se transformă în „a doua școală”, se pierde memoria instituțională, iar cetățenii au de pierdut din cauza unor servicii publice de proastă calitate.

Acestea au fost doar unele reflecții, impunându-se largi discuții și consultări pentru a avea, în final, un sistem de salarizare în sectorul bugetar performant și receptiv la provocările sociale și ale pieții muncii.

Viorel Rusu,
expert juridic CALM

BUGET CIVIL

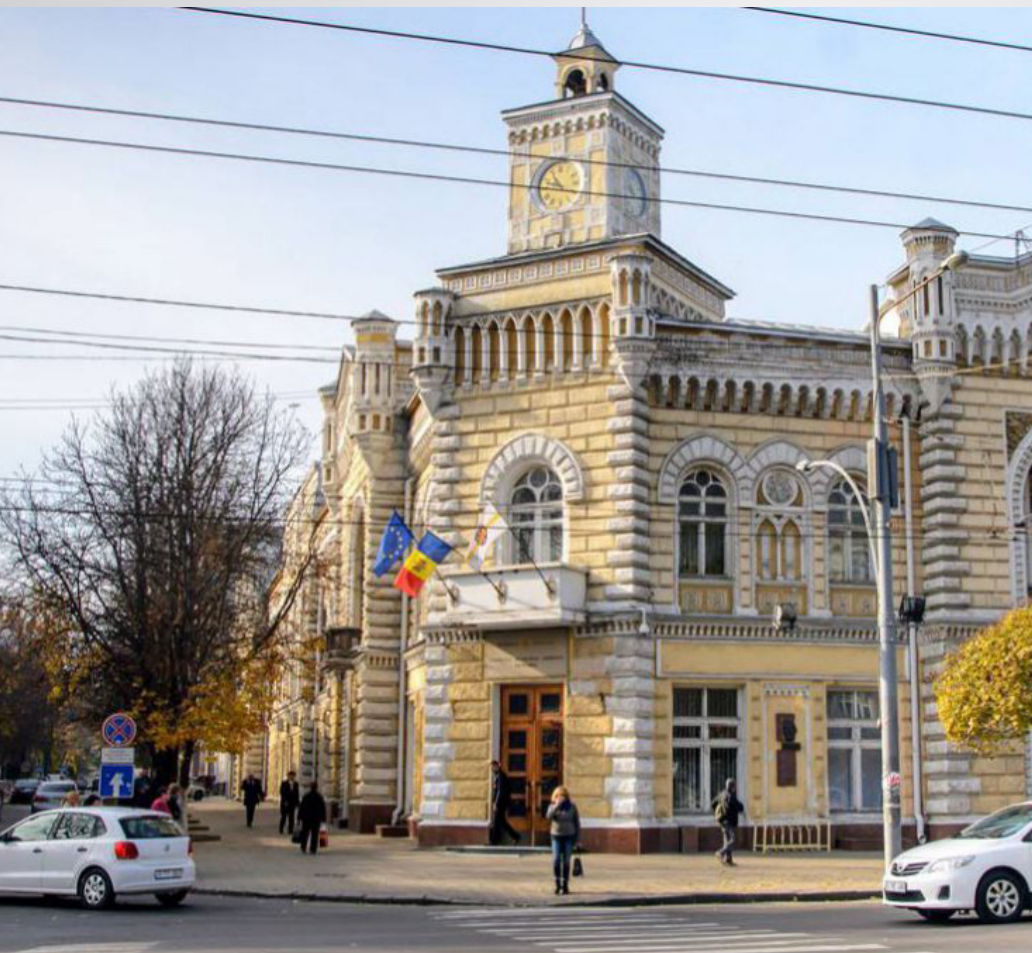
Cum va cheltui Primăria Chișinău un milion de lei

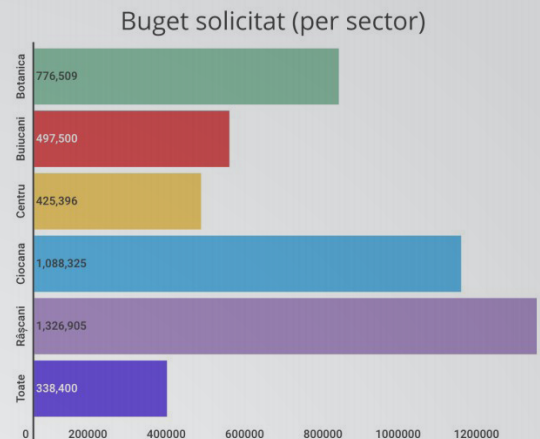
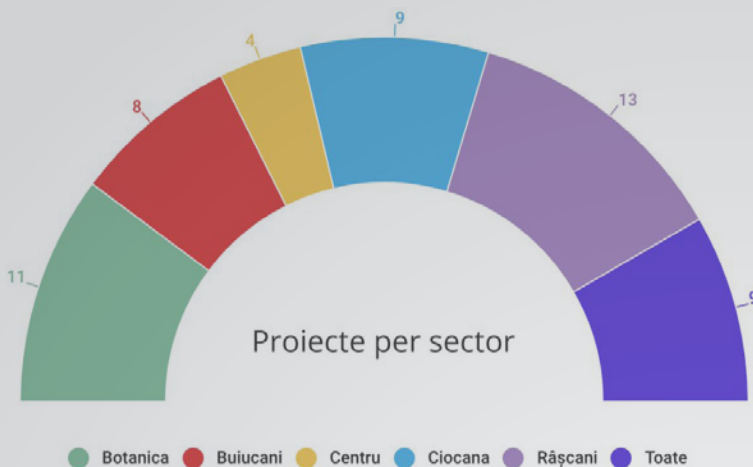
Locuitorii orașului Chișinău au putut decide până la 15 septembrie cum va cheltui Primăria un milion de lei. Inițiativa aparține consilierilor municipali care au lansat recent proiectul de bugetare civilă. Astfel, cetățenii au depus 53 de proiecte spre finanțare prin mecanismul bugetării participative. Din acestea, 50 au fost acceptate și propuse spre procedura de vot. Următoarea etapă constă în evaluarea numărului de voturi și desemnarea câștigătorilor.

Deși 1 milion de lei nu constituie nici o zecime din bugetul municipal pentru 2017, bugetul civil este un bun exercițiu democratic. Prin urmare, la bugetul municipal de 3,6 miliarde lei, contribuie fiecare locuitor al capitalei prin impozitele și taxele plătite. Totuși, cetățenii capitalei se declară nemulțumiți de serviciile publice și de faptul că autoritatea locală nu le ia în considerație necesitățile.

CE ÎNSEAMNĂ BUGETUL CIVIL?

Bugetarea civilă reprezintă o practică de democrație participativă în oraș prin care cetățenii se implică în decizii cu privire la modul în care sunt alocați banii publici. Apărută inițial la sfârșitul anilor 80 în orașul Porto Alegre, Brazilia, această practică a fost adoptată treptat de orașe de diverse mărimi din Europa, SUA și alte regiuni ale lumii - în regiunea noastră orașele Cluj-Napoca (România), dar și Jitomir, Ivano-Frankivsk, Poltava (Ucraina) au implementat deja proiecte pilot de bugetare civilă. În Republica Moldova, practici de bugetare participativă au fost implementate în municipalitățile din Ungheni, Bălți, Cahul, dar și satul Coșnița (raionul Dubăsari).

Conceptul de bugetare participativă are drept scop transformarea relației cetățean-autorități, prin oferirea unei platforme prin intermediul căreia cetățenii participă mai activ la procesul de administrare a orașului. Bugetarea civilă contribuie la creșterea participării și a calității democrației locale, promovează pluralismul de opinii și discuțiile publice, stimulează incluziunea vocilor excluse și a grupurilor subreprezentate. De asemenea, acest tip de buget contribuie la realizarea justiției sociale și asigură un grad sporit de control civic.

Bugetul civil reprezintă o practică reușită de implicare a cetățenilor în procesul decizional: cetățenii identifică prioritățile orașului, autorii proiectelor contribuie cu resurse la implementare și pot monitoriza lucrările executate. Cu toate acestea, bugetarea civilă im-

plică și unele riscuri, precum ar fi fraudarea sistemului prin votarea multiplă sau generarea automată a voturilor de către diverse programe.

PRIORITĂȚI ȘI PROIECTE: CE ÎȘI DORESC LOCUITORII

Prin bugetul civil, Primăria municipiului Chișinău va finanța și implementa proiecte locale dezvoltate de către cetățenii municipiului. Proiectele au fost dezvoltate conform priorităților stabilite de către Primărie. Proiectele prioritare pentru care se va acorda finanțare din bugetul civil vor avea drept scop soluționarea următoarelor probleme: 1. Calitatea proastă a drumurilor și trotuarelor; 2. Managementul defectuos al deșeurilor; 3. Aspectul inestetic al orașului; 4. Construcțiile neautorizate; 5. Transportul public problematic; 6. Starea proastă a trecerilor subterane; 7. Lip-

sa parcărilor; 8. Gestionarea defectuoasă a subiectului animalelor fără stăpân și 9. Activitatea întreprinderilor de gestionare a fondului locativ.

Majoritatea proiectelor înscrise în concursul primăriei pentru a primi finanțare sunt cu privire la aspectul inestetic al orașului – 26 de proiecte. Această prioritate este urmată de proiectele care au menirea de a soluționa calitatea proastă a drumurilor, managementul deșeurilor și ocrotirea animalelor fără stăpân.

O mare parte dintre proiectele civile depuse sunt destinate sectorului Râșcani. Respectiv, din sectorul Râșcani au fost depuse 13 proiecte, de la Botanica – 11, Ciocana – 9, opt proiecte au fost recepționate de la locuitorii sectorului Botanica, iar patru – din sectorul Centru.

Conform datelor din 10 septembrie, în proiectele mari (100 – 500 mii lei), cele mai multe voturi le-au acumulat următoarele idei: Proiectul de reabilitarea și reamenajarea zonelor de recreare, agrement, socializare și participare civică în cartierului din sectorul Ciocana (str. Pentru Zadnipro), care a acumulat 5401 voturi; Proiectul de reparare a drumului de acces spre instituțiile de învățământ din apropierea blocurilor locative de pe str. Cuza Vodă, care a acumulat 4411

Sector	Pr. mari	Pr. mici	I	II	III	IV	V	VII	VIII	0	Buget solicitat	Co-finanțare	Co-finanțare	Semnături
Botanica	8	3	3	1	6	0	0	1	0	0	776,509	133,692	14.7%	1,250
Buiucani	3	5	1	0	7	0	0	0	0	0	497,500	69,000	12.2%	717
Centru	3	1	3	0	1	0	0	0	0	0	425,396	10,300	2.4%	382
Ciocana	7	2	1	1	6	1	0	0	0	0	1,088,325	1,060,355	49.3%	913
Râșcani	9	4	1	2	9	0	0	0	1	0	1,326,905	285,300	17.7%	1,197
Toate	1	8	0	1	0	2	1	0	2	3	338,400	85,000	20.1%	523

voturi; Proiectul de reamenajare a terenului de joacă pentru copii din curtea blocurilor de pe adresele bd Mircea cel Bătrân 29/1, 29/2, 29/3, care a acumulat peste 4354 de voturi.

Printre proiectele mici (30-100 mii lei), cele mai votate până la 10 septembrie sunt: Proiectul „Alea terapeutică - o alternativă de relaxare” - peste 840 de voturi; Promovarea sterilizării animalelor de companie în municipiul Chișinău - 337 de voturi; Proiectul privind restaurarea terenului de joacă din ograda blocurilor locative de pe str. Gheorghe Madan 46, care are peste 332 de voturi.

Astfel, de la 1 până la 15 septembrie cetățenii au fost îndemnați să voteze pentru unul din cele 50 de proiecte, fie online, pe pagina web oficială a Primăriei: <http://www.chisinau.md/> sau prezentându-se la sediul Primăriei Chișinău. Fiecare cetățean a putut să se pronunțe pentru un proiect mare, dar și un proiect mic.

CE URMEAZĂ?

Până la 30 septembrie urmează să fie anunțate proiectele câștigătoare, iar ulterior acestea vor fi transmise către subdiviziunile municipalității spre executare. Perioada de implementare a proiectelor din bugetarea civilă este 1 octombrie 2017 - 31 decembrie 2018.

Potrivit Primăriei capitalei, valoarea proiectelor depuse este de peste 4,2 milioane lei, iar cofinanțarea din partea grupurilor de inițiativă este de 1,4 milioane lei, în condițiile în care din bugetul municipiului Chișinău pentru implementarea bugetării civile a fost alocat 1 milion de lei. De asemenea, au fost colectate peste 4700 de semnături din partea cetățenilor pentru susținerea proiectelor.

Ana - Maria Veverița

